

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2015. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційний бюлетень з практики Суду № 181

Січень 2015 року

«Elberte проти Латвії» – 61243/08

Рішення від 13.01.2015 [Секція IV]

Стаття 3

Поводження, яке принижує гідність

Емоційні страждання, спричинені заявниці вилученням тканин з тіла її померлого чоловіка без її відома і згоди: *порушення*

Стаття 8

Стаття 8-1

Повага до приватного життя

Нечіткість положень національного закону щодо згоди близьких родичів померлого на вилучення тканин з його тіла: *порушення*

Факти – Після загибелі чоловіка заявниці внаслідок дорожньо-транспортної пригоди було проведено розтин, під час якого з його тіла було вилучено тканини, які були відправлені до фармацевтичної компанії у Німеччині для виготовлення біоімплантів відповідно до договору, погодженого з органом державної влади. Коли тіло чоловіка після закінчення розтину повернули заявниці, ноги у померлого були зв'язані. Про вилучення тканин заявниця дізналася лише через два роки по тому, коли було порушено кримінальну справу за численними фактами незаконного вилучення з трупів органів і тканин. Однак, оскільки строк позовної давності закінчився, нікого так і не притягнули до відповідальності.

Право – стаття 8: Незабезпечення національними органами влади правових і практичних умов, які б надавали заявниці можливість виразити свою волю щодо вилучення тканин у її померлого чоловіка, становило втручання в її право на повагу до приватного життя.

При визначенні законності такого втручання необхідно було з'ясувати, чи були норми національного законодавства сформульовані достатньо чітко і чи забезпечували вони належний захист від свавільного втручання за відсутності відповідного адміністративного регулювання.

Що стосується першого аспекту, думки національних органів влади щодо змісту відповідних норм національного законодавства розділилися: фахівці судово-медичного центру і співробітники поліції безпеки вважали, що існуюча в Латвії модель правового регулювання ґрунтується на «презумпції згоди», тоді як слідчі вважали, що вона

ґрунтується на принципі «інформованої згоди» і, відповідно, допускає вилучення органів і тканин у донора лише за його згодою (надану ним ще за життя) або за згодою його родичів. На момент, коли поліція безпеки погодилася з висновком прокуратури щодо змісту норм, і вирішила, що наявність згоди заявниці була необхідною умовою, строк давності притягнення до кримінальної відповідальності вже закінчився.

Така розбіжність у думках органів влади однозначно свідчила про недостатню чіткість відповідних норм. Насправді, хоча законодавство Латвії встановлювало правові засади надання згоди або незгоди на вилучення органів чи тканин, воно чітко не визначало зміст відповідного обов'язку та межі розсуду, наданого в цих питаннях експертам та іншим представникам влади. Суд зазначив, що у відповідних європейських і міжнародних документах з цього питання приділяється особлива увага необхідності з'ясування думок родичів шляхом належного опитування. Принцип законності так само вимагає від держав забезпечувати правові та практичні умови для реалізації вимог своїх законів. Однак заявницю не поінформували, як і коли вона як найближча родичка може здійснити свої права і не надали їй будь-якого роз'яснення.

Що стосується того, чи забезпечувало національне законодавство належний захист від свавільного втручання, то – враховуючи велику кількість людей, у яких були вилучені тканини – для цього необхідно було запровадити адекватні механізми забезпечення балансу між правом родичів на вираження своєї волі і широкою свободою розсуду, наданої експертам при проведенні операцій з вилучення тканин з власної ініціативи, але цього зроблено не було. За відсутності адміністративного і правового регулювання таких питань заявниця була позбавлена можливості передбачити, як їй слід було вчинити, щоб здійснити право на вираження своєї волі щодо вилучення тканин у її померлого чоловіка.

Отже, втручання у право заявниці на повагу до її приватного життя не відповідало закону у значенні пункту 2 статті 8.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 3 (матеріально-правовий аспект): Страждання заявниці за своєю силою перевищували страждання, які спричиняє людині смерть її близького родича. Заявниця була змушена тривалий час перебувати у стані невизначеності, зазнавати мук і страждань, гадаючи про те, які органи чи тканини були вилучені у її чоловіка та в який спосіб і з якою метою це було зроблено. Після того, як було розпочато загальне розслідування у кримінальній справі, заявниця значний період часу мусила страждати через невідомість того, чому були зв'язані ноги у її чоловіка, коли його тіло повернули їй для поховання. Насправді, про характер і кількість вилучених тканин вона дізналася лише під час провадження в Європейському Суді.

Відсутність чіткого нормативно-правового регулювання щодо вимоги про наявність згоди могла лише посилювати її страждання, якщо враховувати те, що дії, здійснені з тілом її померлого чоловіка, були за своїм характером непроханим втручанням і що під час розслідування кримінальної справи самі органи влади не могли зійтися в думці про те, чи законними були їхні дії, коли вони вилучали тканини і органи з трупів.

У кінцевому підсумку, нікого так і не притягнули до відповідальності, оскільки строк позовної давності закінчився і залишилося невирішеним питання про те, чи можна вважати дії органів влади незаконними. Заявницю, таким чином, позбавили можливості отримати сатисфакцію за порушення її особистих прав, що стосуються вкрай чутливого аспекту її приватного життя, а саме – права надання згоди або незгоди на вилучення тканин з тіла її померлого чоловіка.

В особливій сфері трансплантації органів і тканин визнається необхідність шанобливого ставлення до тіла людини навіть після її смерті. Більше того, для забезпечення захисту прав донорів органів і тканин, як живих, так і померлих, розроблено міжнародні договори, у тому числі Конвенцію про права людини та біомедицину та Додатковий протокол. До того ж, повага до людської гідності є однією із засад, що відображають

саму суть Конвенції. Отже, страждання, спричинені заявниці, безперечно свідчили про поводження, що принижує гідність.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 41: Присуджено 16 000 євро на відшкодування моральної шкоди.

(Див. також рішення у справі «*Petrova проти Латвії*», 4605/05, від 24 червня 2014 року, [Інформаційний бюлетень 175](#); рішення у справі «*Svinarenko та Slyadnev проти Росії*» [ВП], 32541/08 і 43441/08, від 17 липня 2014 року, [Інформаційний бюлетень 176](#); рішення у справі «*Salakhov та Islyatova проти України*», 28005/08, від 14 березня 2013 року, [Інформаційний бюлетень 161](#); і тематичну добірку практики Суду з питань [охорони здоров'я](#))

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини

Цей стислий виклад, підготовлений канцелярією Суду, не є зобов'язальним для Суду.

Щоб перейти до інформаційних бюлетенів з практики Суду, натисніть [тут](#)

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2015.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-якої іншої бази даних, в якій він розміщений Судом. Його можна копіювати в некомерційних цілях за умови зазначення повної назви справи разом із вищенаведеним посиланням на авторське право та на Цільовий фонд «Права людини». З питань використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.